

УДК-338.242.2

О. О. Масляєва,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ORCID ID: 0000-0001-5703-4680

І. О. Ганзюр,

студентка групи МгЕКз-1-19,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

ORCID ID: 0000-0001-6659-3628

DOI: 10.32702/2306-6792.2020.4.105

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

O. Masliaieva,

PhD in Economics, Associate Professor of Economics Department,

Dnipro State University of Agriculture and Economics, Dnipro

I. Hunzur,

student group МгЕКз-1-19, Dnipro State University of Agriculture and Economics, Dnipro

FORMATION OF ORGANIZATIONAL-ECONOMIC RELATIONS IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Статтю присвячено формуванню організаційно-економічних відносин в агропромислових підприємствах. Проаналізовано поняття, зміст, досліджено походження, проведено огляд наукових підходів до визначення категорії і сутності "організаційно-економічні відносини". Визначено сферу впливу відносин на рівні мікросередовища та макросередовища. Встановлено взаємозв'язок суб'єктів економічної діяльності у процесі формування організаційно-економічних відносин, які безпосередньо проявляються у господарських системах галузей суспільного виробництва, в тому числі і агропромислових підприємствах.

Для суб'єкта конкуренції середовищем життєдіяльності є навколишній ринковий простір. Визначено характер впливу окремих факторів та системну взаємопов'язаність її компонентів, що формуються на рівні мікророзовнісного середовища. Охарактеризовано фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які безпосередньо приймають участь у формуванні організаційно-економічних відносин, а також запропоновано узагальнену класифікацію рівнів та факторів ринкового середовища суб'єкта господарювання.

The article is devoted to the formation of organizational and economic relations in agro-industrial enterprises. The essence of the concepts of "organizational-economic relations" is revealed. The sphere of influence of relations at the level of microenvironment and macroenvironment is determined. The interrelation of the subjects of economic activity in the process of forming organizational and economic relations has been established. Organizational-economic relations are directly manifested in the economic systems of the sectors of social production, including agro-industrial enterprises.

The ambiguous nature of the influence of individual factors and the high systemic interconnectedness of its components, which are formed at the level of the microenvironment, have been identified. The external and internal environment factors that directly participate in the formation of organizational and economic relations are characterized, as well as a generalized classification of levels and factors of the market environment of an entity that are not isolated from one another but interact in continuous development.

The Agroindustrial Complex of Ukraine is the largest national economic complex, which is an aggregate of branches of the national economy related to the development of agriculture, maintenance of its production and bringing produced products to the consumer. In the process of economic activity between enterprises arise organizational and economic relations. The most effective formation in the conditions of development helps to improve the competitive position of agro-industrial enterprises. Organizational and economic relations are manifested in the economic systems of the branches of social production — economics of industry, agriculture, trade.

General organizational and economic relations include forms and methods of management, which are characteristic of all sectors of the economy. Among the latter today stand out, first, the free market system or market system, in the center of which is commodity-money relations; second, entrepreneurship based on finding new opportunities, trying out new ones. General organizational-economic relations are relations in the sphere of money circulation, pricing, finance, credit, marketing, management.

Ключові слова: економічний розвиток, організаційно-економічні відносини, фактори зовнішнього середовища, фактори внутрішнього середовища, суб'єкти господарювання, макрорівень, мікрорівень.

Key words: economic development, organizational and economic relations, environmental factors, internal environment factors, economic entities, macro level, micro level.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Динамічний розвиток у сфері сільського господарства України безпосередньо впливає на господарські формування АПК, які ми розглядаємо як ринкове середовище, де відбувається виробництво та переробка сільськогосподарської продукції й сировини. Для будь-якого підприємства актуальним є питання збільшення випуску продукції з метою отримання максимального прибутку. Необхідність формування організаційно-економічних відносин підприємств АПК, від стану та розвитку яких залежить насиченість національного агропродовольчого ринку власними товарними ресурсами, є основою подальшого ефективного розвитку. Водночас недостатньо повно визначено сферу впливу на мікрорівні та макрорівні, які безпосередньо впливають на формування організаційно-економічних відносин.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у дослідження питань формування та розвитку організаційно-економічних відносин агропромислових підприємств в умовах економічного розвитку зробили такі науковці: В. Андрійчук, Л.М. Березіна, Ю.А. Кормишкін., С. В. Мочерний., П. Т. Саблук. Незважаючи на значну кількість досліджень у цьому напрямі, ще не всі аспекти проблеми є висвітленими.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є визначення особливостей формування організаційно-економічних відносин діяльності агропромислових підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Відносини — це зв'язок між деякою сутністю і тим, що з нею співвідноситься. Вперше категорію "відносини" використав і ввів у філософію Арістотель, який зазначав, що "... кожна річ є те, що вона є...", і проявляється лише "...у зв'язку з іншими або перебуває в якомусь

іншому відношенні до інших..." [1, с. 66]. Ще до Арістотеля поняття "відносини" розглядалося іншими мислителями, зокрема Платоном. Він вважав, що відносини є зв'язок між ідеями, завдяки якому вони стають більш доступними для пізнання. Від Платона і Арістотеля комплекс проблем, пов'язаних із формуванням відносин, висвітлювався різними філософськими школами. Природно вважати, що відносини між речами настільки ж реальні, як і самі речі, в тому сенсі, що не існує речей поза якими-небудь відносинами і не існує відносин, які не пов'язували б які-небудь речі (явища, події, процеси тощо).

У "Великому економічному словнику" під редакцією Мочерного С.В. наведено двобічне трактування поняття "відносини" як взаємний зв'язок різних величин, предметів, дій і як зв'язок між ким-небудь, що виникає під час спілкування, контактів. Доводиться, що відносини можуть бути виробничі вертикальні й виробничі горизонтальні [2, с. 603—604]. Поняття виробничих відносин як багатоаспектне зазнало суттєвих змін у процесі еволюційного розвитку суспільства. На думку П.Т. Саблука, виробничі відносини це відносини, що виникають між людьми в процесі виробництва, насамперед, відносини власності на засоби виробництва. Залежно від характеру власності (приватна, колективна, державна) господарями підприємств можуть бути окремі люди, різні колективи і держава [3, с. 31—36].

Виробничі відносини формуються відповідно до об'єктивних потреб людей і потреб самого виробництва. Ці потреби змушують людей знаходити раціональні форми виробничої діяльності, щоб ефективніше використовувати наявні в їхньому розпорядженні продуктивні сили, передусім здібності виробників (знання, навички, уміння), а також можливості засобів виробництва, у тому числі техніку й технології. У будь-якому суспільстві люди постійно вирішують цю фундаментальну проблему. Від того, яким чином і наскільки вона вирішується, за-

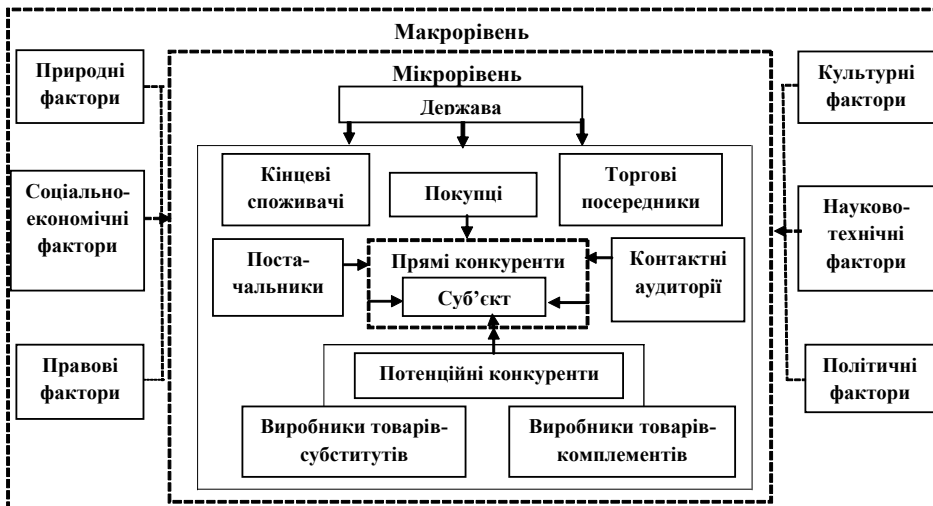

Рис. 1. Рівні та фактори ринкового середовища суб'єкта господарювання

лежать підйом виробництва і зростання суспільного багатства, що створює можливості розв'язання економічних, соціальних й інших проблем.

У сучасних економічних енциклопедичних виданнях виробничі відносини розглядаються як сукупність відносин між людьми, що складаються у процесі суспільного виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ; економічний базис суспільства. Виробничі відносини є визначальними у системі суспільних відносин. Розрізняють два види виробничих відносин — організаційно-економічні та соціально-економічні.

Агропромислове виробництво України є найбільшим господарським комплексом, який являє собою сукупність галузей національної економіки, які пов'язані з розвитком сільськогосподарства, обслуговуванням його виробництва і доведенням виробленої продукції до споживача. В процесі економічної діяльності між підприємствами виникають організаційно-економічні відносини. Саме ефективне формування в умовах розвитку сприяє удосконаленню конкурентних позицій агропромислових підприємств.

Організаційно-економічні відносини проявляються у господарських системах галузей суспільного виробництва — економіка промисловості, сільського господарства, торгівлі, охорони здоров'я тощо. До загальних організаційно-економічних відносин належать форми і методи господарювання, які характерні для всіх галузей економіки. Серед останніх сьогодні виділяють, по-перше, систему вільного ринку або ринкову систему, в центрі якої — товарно-грошові відносини; по-друге, підприємництво, за-

сноване на пошуку нових можливостей, апробації нового. Загальні організаційно-господарські відносини — це відносини у сфері грошового обігу, ціноутворення, фінансів, кредиту, маркетингу, менеджменту, біржової справи тощо [4, с. 530].

Суб'єктами є всі відокремлені одиниці господарювання агропромислового виробництва, що керуються власними економічними інтересами. Але всі вони потребують постійного

розвитку господарських взаємозв'язків, оскільки є учасниками єдиного процесу відтворення продовольчих та непродовольчих товарів, виготовлених із сільськогосподарської сировини, де всі процеси поєднані послідовно, оскільки кожний є споживачем ресурсів, вироблених на попередній стадії відтворювального циклу, й водночас виробником ресурсів, призначених до споживання на наступній стадії [5, с. 616].

Організаційно-економічні відносини суб'єктів — це відносини, що формуються і розвиваються у процесі діяльності. Фактори зовнішнього і внутрішнього середовища належать до першочергових етапів розвитку відносин. Розглядаючи зовнішнє середовище як складну ринкову систему, слід виділити в її структурі макрорівень та мікрорівень. Під макрозовнішнім середовищем розуміють сукупність суспільних і природних факторів, які опосередковано впливають на всі суб'єкти мікрозовнішнього середовища: політичні, правові, соціально-економічні, науково-технічні, культурні та природні фактори. Характерними рисами мікрозовнішнього середовища є неоднозначний характер впливу окремих факторів та висока системна взаємозв'язаність її компонентів [6, с. 147]. Мікрозовнішнє середовище є сукупністю суб'єктів і факторів, які оточують суб'єкта на оперативному рівні, і безпосередньо впливають на його життєдіяльність. Під макрорівнем внутрішнього середовища розуміють сукупність стратегічних господарських одиниць, які є самостійними підрозділами підприємства та відповідають за певну асортиментну групу продукції на конкретному то-

варному ринку. Рівні зовнішнього та внутрішнього середовища не ізольовані один від одного (рис. 1).

Агропромислове підприємство є відкритою системою, тому передусім залежить від факторів зовнішнього середовища та взаємодіє з ним, а по-друге, має внутрішній потенціал, для реалізації своїх можливостей. Зовнішнє та внутрішнє середовище тісно взаємопов'язані, оскільки підприємство створює внутрішні можливості під впливом та з урахуванням факторів зовнішнього середовища, але водночас підприємство пристосовується до зовнішнього середовища за допомогою чинників внутрішнього середовища.

Зовнішнє середовище підприємства постійно змінюється, це пов'язано із відкриттям технологій, випуском конкурентами нової продукції, новою державною регламентацією. Внутрішнє середовище підприємства містить той виробничий потенціал, який дозволяє функціонувати в ринковому середовищі та визначати свій подальший розвиток.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна вважати, що організаційно-економічні відносини — це відносини що формуються та розвиваються у процесі діяльності в галузях суспільного виробництва. До організаційно-економічних відносин належать відносини що пов'язані зі сферою грошового обігу, ціноутворення, фінансів, маркетингу, менеджменту тощо. До суб'єктів організаційно-економічних відносин відноситься відносяться всі одиниці агропромислового виробництва.

На формування організаційно-економічних відносин впливають фактори внутрішнього та зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище розглядається на двох рівнях: макрорівень та мікрорівень. До макрозовнішнього середовища належать ті фактори що створюють для підприємства сприятливе чи несприятливе середовище для здійснення господарської діяльності. До мікрозовнішнього середовища належать ті фактори, що впливають на підприємство на операційному рівні. Під макрорівнем внутрішнього середовища розуміють господарські одиниці які є підрозділами підприємства, які відповідають за певний асортимент продукції підприємства на ринку. Рівні зовнішнього та внутрішнього середовища не ізольовані одне від одного, функціонують у взаємозв'язку та формують та розвивають організаційно-економічні відносини у процесі господарської діяльності.

Література:

1. Березіна Л.М. Роль місцевих ринків у розвитку організаційно-економічних відносин підприємств АПК / Л.М. Березіна // Економіка та підприємництво. — 2013. — № 4. — С. 110.
2. Березіна Л.М. Методика оцінки конкурентоспроможності переробних підприємств / Л.М. Березіна // Ефективна економіка. — 2015. — № 5.
3. Кормишкін Ю.А. Організаційно-економічні відносини аграрних підприємств суб'єктів ЗЕД / Ю.А. Кормишкін // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2015. — № 4. — С. 31—36.
4. Кремень В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підруч. / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. — К., 2005. — 530 с.
5. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. / С.В. Мочерний. — Львів: Світ, 2005. — 616 с.
6. Саблук П. Т. Економічні відносини як основа розвитку аграрного виробництва / П.Т. Саблук // Економіка АПК. — 2008. — № 8. — С. 147—153.
7. Сітковська А.О. Формування механізму управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства / А.О. Сітковська // Агросвіт. — 2016. — № 18. — С. 11.

References:

1. Berezina, L.M. (2013), "The role of local markets in the development of organizational and economic relations of agricultural enterprises", *Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, vol. 4, p. 110.
2. Berezina, L.M. (2015), "Methods of assessing the competitiveness of processing plants", *Efektivna ekonomika*, vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5056> (Accessed 01 Feb 2020).
3. Kormyshkin, Yu.A. (2015), "Organizational and economic relations of agricultural enterprises of the FEA subjects", *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia*, vol. 4, pp. 31—36.
4. Kremen', V.H. and Il'in, V.V. (2005), *Filosofia: myslyteli, idei, kontseptsii* [Philosophy: thinkers, ideas, concepts], Kyiv, Ukraine.
5. Mochernyj, S.V. (2005), *Ekonomichnyj entsyklopedychnyj slovnyk* [Economic encyclopedic dictionary], Svit, Lviv, Ukraine.
6. Sabluk, P.T. (2008), "Economic relations as a basis for the development of agricultural production", *Ekonomika APK*, vol. 8, pp. 147—153.
7. Sitkovs'ka, A.O. (2016), "Formation mechanism of competitiveness management of agricultural enterprises", *Ahrosvit*, vol. 18, pp. 9—13. *Стаття надійшла до редакції 06.02.2020 р.*